

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
 איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני זי"ע
 מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת אחרי מות קדושים תשפ"ג | גליון מס' 392

פרשת אחרי מות

והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם
 לכל חטאותם (ויקרא טז כא)

לשון הפסוק 'זאת כל פשעיהם לכל חטאותם', צריך ביאור. כי לכאורה היה לו לומר, ואת כל פשעיהם וכל חטאותם. עוד יש להבין, כיצד מועיל ויודיו של הכהן הגדול, לכפר על כל בני ישראל. הלא לשיטת חכמים (יומא פה), יום הכיפורים אינו מכפר, אלא על השבים בתשובה ומאמינים בכפרותו.

ויש לומר, כי הנה על ידי תשובה מיראה, נעשים הזדונות לשגגות. ואילו על ידי תשובה מאהבה, נהפכים הזדונות לזכויות, (שם פו). וזה מה שאמר 'את כל פשעיהם לכל חטאתם', היינו, שהכהן הגדול התודה על כל אותם פשעים, שכבר נהפכו להיות חשובים כחטאים בשגגה, על ידי ששבו עליהם ישראל בתשובה מיראה. ומועילה זכות הווידי של הכהן הגדול, יחד עם זכותו של יום הכיפורים, להפוך את הזדונות לזכויות, על ידי תשובה מאהבה כדלהלן.

(זרע שמשון פרשת אחרי מות, מאמר ב)

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו
 וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא
 תעשו ובחוקותיהם לא תלכו. (ויקרא יח ג)

מגיד, שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים, מקולקלים
 מכל האומות. (רש"י)

הנה, מעשיהם של המצריים וכנעניים, היו חמורים ביותר, כמו שפירש רש"י. לפי זה יקשה, למה היה צריך הפסוק להזכיר, גם את המעשים החמורים ובנוסף, גם את חוקותיהם הקלים יותר. כמו טרסאות ואצדטאות, או לדעת רבי מאיר, דרכי האמורי שמנו חכמים, (רש"י). לכאורה היה די, אם היה מזכיר את החוקות הקלים, וקל וחומר, שחובה להישמר ממעשיהם החמורים יותר.

כדי לתרץ הקושיה, נישא עינינו ונראה, מה היו מעשיהם החמורים, של המצריים והכנעניים. המצריים, היו חוטאים בעריות. כמו שנאמר (יחזקאל יג כ), 'זורמת סוסים זרמתם'. וכמו שפירש רש"י, על מאמר פרעה לאברהם (בראשית יג ט), 'הנה אשתך קח ולך'.

לעומתם, היו הכנעניים שטופים בעבודה זרה. כך דרשו חכמים, (ספרי אחרי מות, יג). וכך גם נראה, ממה שהזירה תורה (דברים יב ב-ג), 'אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם... ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבתם... מנגד, סגולתה של ארץ ישראל, להציל משתי העבירות הללו. כמו שאמרו חכמים (סנהדרין עה), שמשחרב בית המקדש, התגבר ביותר יצרם של עוברי עבירה. (ראה בדברי רבינו, שמאריך להוכיח זאת). וכן כלפי חטאת של עבודה זרה, מצאנו בגמרא (ערכין לב). וזכותה של ארץ ישראל, עומדת לאנשי כנעני הגדולה, בעת שהתפללו, לבטל את יצרא דעבודה זרה. מעתה נוכל לומר, כי תחילתו של הפסוק, אינו אזהרה אלא הבטחה.

היינו, שהבטיח ה' לישראל, כי בארץ ישראל, יהיה להם סיוע מיוחד, שלא לעשות כמעשיהם החמורים, של המצריים והכנעניים. אך הדבר מותנה, רק באם יקיימו את סופו של הפסוק, 'ובחוקותיהם לא תלכו'. וזה עיקר הקדושה, להיות נבדלים מן האומות, בנימוסיהם ובמנהגיהם, במאכל ובמשתה ובדיבור, שישראל גוי אחד בארץ, (לשון רבינו).

אבל אם חלילה, לא יתרחקו מחוקותיהם, שוב לא תועיל להם זכותה של ארץ ישראל, עד שיכשלו ויפלו גם בחטאיהם החמורים. (זרע שמשון פרשת יתרו, מאמר ג)

ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם
 האדם וחי בהם אני ה'. (ויקרא יח ה)

אמרו חז"ל (סוטה ד), 'כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו בא על כל העריות'. עוד אמרו שם, כי המתגאה כאילו כופר בעיקר, ואין עפרו ננער לתחיית המתים. והנה שם אדם, נקרא על שם האדמה אשר ממנה לוקח. ואילו האדמה עצמה, יש בה שני רמזים הפכיים. מצד אחד, היא רומזת על גאווה, בהיותה קשה, (רש"י שם ה).

מאידך, רומזת האדמה על הענווה, אחר וכולם דשים עליה. עוד יוקדם, מה שנאמר אצל משה רבינו (במדבר יב ג), 'והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה'. היינו, יותר מכל האדם העניו, שדש על פני האדמה ולומד הימנה. (ראה דברי רבינו בארוכה שם). למדנו מכאן, כי כאשר אומרת התורה 'האדם', הידוע, היא מכוונת לעניין הענווה הנלמדת מן האדמה.

לפי זה, נוכל לבאר את פסוקנו באופן נפלא, על דרך הרמז: ושמרתם את חוקותי ואת משפטי, אלו העריות שנכתבו בסמוך, אשר יעשה אותם האדם. 'האדם' הידוע דייקא, זה שהוא עניו. כי אם לא יתנהג בענווה, עדיין ייחשב לו, כאילו בא על כל העריות.

או אז, לכשינהג בענווה, אזי וחי בהם. יהיה עפרו ננער לתחיית המתים. ומשכך, אני ה'. שיוכה להכיר במציאותו יתברך. היפך מן המתגאה, אשר נחשב ככופר בעיקר.

(זרע שמשון פרשת בהעלותך, מאמר ו)

פרשת קדושים

ולא תשקרו איש בעמיתו. (ויקרא יט א)

הנה למדונו חז"ל (יבמות סה), כי ישנם מקרים, בהם הותר האיסור לשקר. והיינו, מפני השלום. שיותר לאדם לשנות בדבורו, כדי למנוע מחלוקת. אלא שיש לנו לידע, אשר ישנן כמה הגבלות להיתר זה.

ראשית, אין להרבות ולהשתמש בהיתר זה, כדי שלא יגיע לכלל 'למדו לשונם לדבר שקר', (ירמיהו ט ד). וכמו שמצאנו, שהורה רב לחייא בנו, (שם גט). שנית, רק למי שמוחזק לחסיד, ישר ונאמן, שאין חשש שמה יגרו, על ידי זה לשקר גם בכסתי אחרים, רק לו התיירו לשנות מפני השלום. ושלישית, בדבר שתידע להתגלות

השקר שבו, לא הותר לשנות, אף לא בכדי למנוע מחלוקת.

את הכללים הללו אנתחו למדים, מדויק בדברי התנא הקדוש הלל, (אבות פרק א משנה יב), 'הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום'. ויש לדקדק, מפני מה הוצרך להקדים, 'הוי מתלמידיו של אהרן'. מדוע לא הסתפק באמירה, 'הוי אוהב שלום ורודף שלום'. אלא ללמדנו, כי רק לאנשים הראויים להיחשב כתלמידיו של אהרן, הותר לרדוף אחרי השלום, באמצעות שימוש בשקר. והנה על אהרן, נאמר (מלאכי ב, ו), 'תורת אמת היתה בפיך', שכבר הוחזק חכם ודובר אמת, עד שאין לחשוש בו, משום 'למדו לשונם לדבר שקר'. נמצא מעיד בו הנביא, 'ועולה לא נמצא בשפתיו', כלומר, מעולם לא נמצאה והתגלתה בדבריו שום עוולה. כי במילתא דעבידא לאגלווי, היה נזר עוד יותר, שלא לשנות במאומה. רק בתנאים אלו, 'בשלום ובמישור הלך אתי', להיות אוהב שלום ורודף שלום.

(תולדות שמשון, מסכת אבות, פרק א משנה יב)

לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך אני ה'. (ויקרא יט טז)

יש ליתן טעם, מדוע בצינוי על איסור רכילות, הוזכר הפסוק לשון עם, לא תלך רכיל בעמך. ואילו באיסור שלא לעמוד על דם, השתמש בלשון רע, לא תעמוד על דם רעך. עוד יש לנו להבין, מהו טעם הסמיכות בין שתי המצוות. עוד צריך ביאור, מפני מה סיים עם תיבות אני ה'.

ויתכן לפרש בדרך דרוש, על פי מה שנפסק בשולחן ערוך, (הושן משפט שפח ט), אסור למסור ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו. ואפילו היה רשע ובעל עבירות. ואפילו היה מיצר לו ומצער. ומקור הדברים, ממעשהו של מר עוקבא (גיטין ז), ששלח לשאל את רבי אלעזר, 'בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות מהו'. והשיב לו רבי אלעזר, 'דום לה' והתחולל לו', והוא יפילם לפניך חללים.

עוד פסק בשולחן ערוך, (שם סעיף יב), שאם הלך איש יהודי ומסר את הציבור לגויים, או שמצערם, מותר למוסרו ביד נכרי, להכותו ולייסרו. אבל מפני צער יחיד אסור למוסרו.

לכן פתח הפסוק תחילה, 'לא תלך רכיל בעמך', דהיינו דווקא מעשה מעשה עמך, (ראה בבא מציעא מה:). אבל מי שאינו עושה מעשה עמך, רק מוסר או מצער את ישראל, דהיינו הרבים (כמרומם בעמך), מותר לרכל עליו ולמוסרו ביד גוי.

ושוב הוסיף לומר, 'לא תעמוד על דם רעך אני ה'.' (לא תעמוד - דהיינו לא תרדוף, עיין בפרי שמשון). אמר רעך בלשון יחיד, ללמדך, שאם מסר הלה או ציער רק אדם יחיד, אומנם אסור לך לעמוד מנגד, ולהימנע מלסייע ביד הנאנק, אך לא ניתנה לך רשות ללכת ולמוסרו לנכרי.

אלא מה מטיל עליך לעשות, 'אני ה' - דום לה' והתחולל לו, ואני ה' נאמן להיפער הימנו.

כך נוכל גם לפרש, את מה שציווה ה' על איסור רכילות בלשון הליכה, 'לא תלך רכיל בעמך'. משום שביקש לרמוז לנו, כי מה שהותר למסור את מי שאינו עושה מעשה עמך, היינו דווקא כשהלך למסור את הציבור לגוי, או שציער אותם מרצונו. אבל אם אנסוהו לכך, אף שבאמת עשה איסור, מכל מקום לא הותר למוסרו לידי נכרי.

(זרע שמשון פרשת קדושים, מאמר ג)

הוכח תוכיח את עמיך. (ויקרא יט ז)

בביאור כפל התיבות הוכח תוכיח, כבר דרשו בגמרא (בבא מציעא לא), 'הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים'.

ויש לברר בדרך נוספת, על פי מה שאמרו במדרש (בראשית רבה נד ג), 'כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה'. וכן אמר רבי יוחנן בן גוריון (ערכין טז: על פי גירסת העין יעקב), 'הרבה פעמים לקה עקיבא, על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל. וכל שכן שהוסיף בי אהבה'.

עוד ידוע לכל, כי ברוב המקרים, קשה להביא אדם שיפרוש מעבירה, על ידי תוכחה אחת. רק אחרי שמוכיחים אותו כמה פעמים, מתרכך ליבו ומקבל את התוכחה. לכן אמר הפסוק, הוכח. התחל והוכח את חברך פעם ראשונה. והיה, אם ראית שהוא אוהבך אתר התוכחה, אזי סימן שהיתה זו תוכחה מועילה. או אז, המשך ותוכיח.

ברם, אם התוכחה הראשונה אינה יכולה להיחשב תוכחה, אחר ולא היתה לה שום השפעה, אלא אדרבה, היא גרמה להביא שנאה בלב עמיך. וכעין שנאמר (משלי ט ח), 'אל תוכח לץ פן ישנאך'. במקרה שכזה, אל תוסיף ותוכיח. כי 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', (יבמות סה:).

(זרע שמשון פרשת קדושים, מאמר ד)

הוכח תוכיח את עמיך. (ויקרא יט ז)

כפל הלשון, הוכח תוכיח, יתבאר על פי מה שאמרו חז"ל (ערכין טז:), 'התקוששו וקושו, קשטו עצמך תחילה ואחר קשטו אחרים'. כי אם לא ינהג כן, קשיבו להוכיח אחרים, יאמרו לו 'טול קורה מבין עיניך. טול קיסם מבין שיניך'.

זהו שכפלה התורה, הוכח את עצמך תחילה. אחר כך, תוכיח גם את עמיך.

(זרע שמשון מגילת קהלת, מאמר לו)

ואהבת לרעך כמוך. (ויקרא יט יח).

אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני. (תהלים קנז ט)

יש לדקדק, בלשון אהבתי כי ישמע ה', מה עניינה של אהבה לכאן. לכאורה היה ראוי יותר לומר, תאבתי כי ישמע ה', שמשמעותו מלשון רצון, כלומר, רציתי שישמע ה' את קולי. (ובאמת נראה, כי בגין דעתה זו, דרש האמורא רבא (פסחים קיח:) את הפסוק לפי דרכו, עיי"ש).

ונראה לפרש, על פי מה שמובא בכתבי הארז"ל, כי יש לו לאדם לקבל על עצמו, כל יום ויום קודם התפילה, לקיים מצוות 'אהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט יח). לולא כן, לא התקבל התפילה.

זהו מה שאמר דוד המלך, אהבתי בליבי את בני האדם, כי חפצתי שישמע ה' את קולי תחנוני.

על פי דברי הארז"ל אלו, יובנו גם דברי הגמרא (סנהדרין כז:), לגבי שונא שפסול לעדות, (אזהרו -) 'שונא - כל שלא דיבר עמו שלושה ימים מחמת איבה. אמר לו - רבי יוסי לרבי יהודה, לא נחשדו ישראל על כך'. וקשה, במה שונה חטא זה מכל שאר החטאים, שלא נחשדו ישראל להיות עוברים עליו.

אך לפי דרכנו יובן היטב. כי הלא כל אדם מישראל, צריך לקבל על עצמו מידי יום ביומו, טרם שיתפלל, מצוות 'אהבת לרעך כמוך'. נמצא איפה, שאין אף יהודי שחשוד להיות באיבה עם רעהו, אפילו לא יום אחד.

אלא שעדיין יוקשה, כי מסדר דברי המשנה נראה, אשר רק על שנאה של שלושה ימים, אמר רבי יוסי 'לא נחשדו ישראל על כך'. אין זאת אלא, משום שלפעמים יתכן שלא יתפלל אדם שלושה ימים, כמו שאמרו (עירובין סה). 'הבא מן הדרך אל יתפלל שלושה ימים, לפי שאין דעתו מיושבת עליו'. אדם שכזה, יתכן באמת שבשמך שלושה ימים, לא קיבל על עצמו את מצוות 'אהבת לרעך כמוך'.

